

**О. Миколенко**  
кандидат юридичних наук, доцент  
Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова

## **ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ДЕРЖАВІ**

Корупція як соціальне явище притаманна усім без винятку державам світу, вона є невід'ємним атрибутом публічної влади. Таке негативне явище існувало, існує і буде існувати, доки існує держава і публічна влада. Жодна з соціально-політичних і економічних систем не має повного імунітету від корупції та жодна країна не захищена від неї. Відмінність різних держав у цьому плані полягає не у наявності чи відсутності корупції як такої, а в її масштабах, характері корупційних проявів, впливу корупції на економічні, політичні, правові та інші соціальні процеси [1, с. 51-58].

Корупція руйнує політичну, економічну, соціальну систему будь-якої країни. Без подолання корупції, суспільство не зможе вирішити проблему реформування економіки, проблеми, які існують у соціальній, медичній, освітній та інших сферах суспільного життя.

Характерною рисою сьогоdnішнього стану справ у сфері боротьби з корупцією в Україні є те, що заходи, які застосовуються, не дають бажаного результату. Корупція залишається одним з найпоширеніших і найчисленніших злочинів у нашій державі. Відповідно до міжнародного рейтингу Transparency International, за індексом сприйняття корупції, Україна знаходиться на 144 місці в світі. Проте це не означає, що запобігати такому явищу та боротися з корупцією в нашій державі не можна, мовляв це заздалегідь програшна справа.

Першим кроком у наближенні країни до міжнародної спільноти та посиленні боротьби з корупцією в Україні вважаємо прийнятий 14 жовтня 2014 року Закон України «Про запобігання корупції» (далі –Закон) [2], хоча і до цього приймалися антикорупційні закони. Саме в цьому Законі визначено поняття корупції, правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень тощо. Так, згідно статті 1 згаданого закону,

корупція – це використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 цього закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [2].

Але, при всіх достатньо позитивних моментах цього законодавчого акту, є певні недоліки, які знижують його правозастосовну ефективність.

По-перше, незважаючи на назву закону – «Про запобігання корупції», законодавець не визначився зі змістом терміну «запобігання». А отже виникають питання відмінності заходів запобігання від заходів протидії чи боротьби.

По-друге, у визначенні корупційного правопорушення (п. 4 ч. 1. ст. 1 Закону) не передбачається настання адміністративної відповідальності, хоча Розділ XIII «Прикінцеві положення» містить положення щодо зміни назви Глави 13-А КУпАП на «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією».

По-третє, динамічність та нестабільність антикорупційного законодавства. З моменту вступу Закону у дію вже були внесені численні зміни Законами від 28.12.2014 р, 12.02.2015, 02.07.2015, 14.07.2015, 16.07.2015, 15.09.2015 (тобто 6 змін, 3 тільки в липні цього року).

Слід зазначити, що багатьох корупційних діянь можна було б уникати за умови ліквідації існуючих протиріч та прогалин в чинному законодавстві, зокрема, у тій його частині, яка стосується регулювання підприємницької, господарської, фінансової, кредитно-банківської діяльності. Для того щоб у майбутньому уникати суперечностей в антикорупційному законодавстві, а також позбутися прогалин, неврегульованих законодавством ситуацій у діяльності суб'єктів господарської та адміністративної діяльності, виключити розходження в тлумаченні статей законів та правових норм, деякі автори наголошують на необхідності запровадити спеціальну антикорупційну експертизу законопроектів [3].

Як же протидіяти корупції і запобігати її вчиненню? Чи є це справою кожного громадянина, чи це все ж таки проблема держави в цілому? Найпростішим і очевидним способом вирішення існуючої проблеми є особиста відмова від участі у корупційних правопорушеннях – не давай хабара, вимагай того ж від інших і рішення цього питання зрушиться з мертвої точки. Цей підхід був узятий на озброєння законодавцем. Так стаття 24 Закону зобов'язує особу, уповноважену на виконання функцій держави або місцевого самоврядування у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, невідкладно вжити таких заходів: 1) відмовитися від пропозиції; 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників; 4) письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Для людей з нашою ментальністю це нагадує пам'ятку, наприклад, як поводитися на воді або надавати першу медичну допомогу при отруєнні. Запропоновані законодавцем заходи протидії корупції спочатку викликають подив. Відразу ж з'являються питання – для чого тоді потрібно було розробляти новий нормативно-правовий акт (Закон «Про запобігання корупції»), створювати окремий центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом – Національне агентство з питань запобігання корупції, створювати окремий правоохоронний орган – Національне антикорупційне бюро України, розробляти Антикорупційні стратегії і державні програми запобігання корупції. Відповідь насправді проста. Тільки тоталітарна держава може впоратися з таким негативним явищем як корупція (у всякому разі, обмежити її поширення) використовуючи виключно заходи державного примусу (прикладом є КНР, окремі мусульманські країни). У демократичних же державах запобігання та боротьба з корупцією правоохоронними органами без підтримки громадськості, на жаль неефективна. Нас шокують випадки, коли законослухняні громадяни Європи, США, Канади повідомляють про факти вчинення протиправних дій в правоохоронні органи, незалежно від того повідомляють вони про свого сусіда, колегу по роботі або навіть про свого товариша. Більшість

з них вважають, що вони роблять добру і гідну для суспільства і держави справу.

В цілому в Україні до цього явища склалося негативне ставлення – як до «доносу». І для цього є вагома причина – відсутність довіри між державою і суспільством. Недовіра між державою і суспільством у нас продовжує зберігатися з радянських часів, навіть «Революція гідності» не вирішила цю проблему. Держава довго відносилася до своїх громадян як до маленьких дітей, яких потрібно навчати, а іноді для досягнення благих цілей і обманювати, а громадяни у відповідь продовжували обманювати державу (наприклад, займаючись підприємницькою діяльністю в тіньовому секторі, незаконно переобладнуючи лічильники на електроенергію, воду, газ, приховуючи доходи і ін.). Посилення ж державного примусу у відповідних сферах суспільного життя тільки зміцнить недовіру між державою і суспільством. В певний момент державні діячі України зрозуміли, що вирішити проблему корупції тільки в односторонньому порядку, – шляхом посилення юридичної відповідальності та створення нових правоохоронних органів – не можливо, для цього потрібно обов'язково залучити суспільство та суспільні інституції.

Частково вирішення цієї проблеми лежить в іншій площині. Зусилля держави, яка бажає побороти корупцію, повинні бути спрямовані, насамперед, на створення сприятливих умов для становлення та розвитку інститутів громадянського суспільства. Без цього будь-які ініціативи будуть марні. Можна ще прийняти купу антикорупційних законів та програм або концепцій боротьби з корупцією, але вони не будуть діяти без розвинених інститутів громадянського суспільства.

До інститутів громадянського суспільства належать політичні партії, громадські організації, неурядові, некомерційні організації, засоби масової інформації та інші види об'єднань громадян. Однією з причин, чому сталася в Україні «Революція гідності», на наш погляд, була відсутність повноцінних інститутів громадянського суспільства, які «де-юре» існували, а «де-факто» – не виконували свої функції. Тому ефективно запобігання та протидія корупції в державі та її органах можливе тільки в умовах функціонування «справжніх», а не «штучних» інститутів громадянського суспільства.

#### *Список використаних джерел:*

1. Добродумов П. О. Корупція як явище соціально-політичного життя [Текст] / П. О. Добродумов // Аспекти регіональної модернізації: медіа, громадські ініціативи, приватний сектор. – Суми: ВАТ «Сумська обласна друкарня», видавництво «Козацький вал», 2005. – С. 51–58.

2. Про запобігання корупції: Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.

3. Методи та заходи запобігання корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://justrogishche.at.ua/news/metodi\\_ta\\_zakhodi\\_zapobigannja\\_projavam\\_korupciji/2013-03-28-49](http://justrogishche.at.ua/news/metodi_ta_zakhodi_zapobigannja_projavam_korupciji/2013-03-28-49). – Назва з екрану.